

DESCOBRINT OLIBA

José Enrique Ruiz-Domènec
Universitat Autònoma de Barcelona

A Catalunya, i fora de Catalunya, tothom ha sentit parlar d'Oliba i sol saber, encara que els seus coneixements de la història del segle XI siguin escassos o no vagin més enllà d'uns mers tòpics, que va veure confirmada la seva hegemonia moral en els debats sobre la implantació de la institució de la pau i treva de Déu. Els esdeveniments que van envoltar l'assemblea de Toluges s'han convertit en un lloc de la memòria, en ser objecte del cèlebre comentari del músic Pau Casals a l'Assemblea General de les Nacions Unides. En realitat, història i llegenda semblen barrejar-se, sovint, en el pensament de la gent,¹ fins al punt que l'abat Oliba s'acaba convertint en el pare de la pàtria, en un home clau en un moment decisiu en la formació de Catalunya. Serà suficient que feu una petita enquesta entre els vostres propers per a comprovar el que us dic.

La creació de les assemblees de pau i treva de Déu va ser un moment crucial en la història del segle XI i, per tant, ens proporciona una lent magnífica a través de la qual podem estudiar la societat catalana d'aquella època, fascinant i una mica aliena als nostres valors actuals.

La qüestió és oferir un relat que contingui tanta història del segle XI com sigui necessària per a donar una visió completa dels antecedents i les conseqüències polítiques d'aquest fet singular. En efecte, és evident que mai no ho entendrem si no aconseguim penetrar en la mentalitat dels homes que van impulsar aquest model polític per a oposar-se a l'hegemonia del rei de França. Aquesta xerrada tracta tant de la societat catalana com d'Oliba i, en especial, de les conseqüències a Catalunya del seu posicionament moral davant l'ordre feudal.

El pas està fet. Els reptes de la història m'atrauen fatalment.

1. J. E. RUIZ-DOMÈNEC, *Catalunya, Espanya: Acords i desacords*, Barcelona, La Magrana, 2011.

1. PARÈNTESI DE LA HISTORIOGRAFIA

L'any 1948, el medievalista català Ramon d'Abadal i de Vinyals, que fou president de la Reial Acadèmia de Bones Lletres de Barcelona, esbossava el perfil religiós, polític i cultural de l'abat Oliba, bisbe de Vic, com a privilegiat observatori per a una apassionada anàlisi de la seva època: les dècades que ens encaminen cap a l'any 1000. Una tasca molt més difícil del que a primera vista podria semblar, tot i que comptava amb l'excel·lent treball del pare Anselm Maria Albareda, l'autoritat del qual D'Abadal va reclamar més d'una vegada.² D'Abadal era conscient de l'opacitat dels testimonis narratius d'aquest període, que contrasta amb l'abundància de documentació d'arxiu: els crònicons de l'època i les cròniques posteriors, incloent-hi les *Gesta comitum Barchinonensium* realitzades a Ripoll a mitjan segle XII, ens donen poca informació (o cap) a l'hora de dibuixar el perfil humà d'aquell eminent abat i bisbe que representà aleshores (com representa ara) una inevitable referència en l'estudi dels senyals d'identitat de Catalunya en el període primitiu, per a dir-ho com Miquel Coll i Alentorn.³ O, si aquesta darrera afirmació pogués ser qualificada de presentista, podríem dir que les *Gesta* constitueixen el fonament de la memòria de la dinastia comtal de Barcelona des del moment mateix que el cenobi de Ripoll va fixar per escrit els noms dels comtes en una mena d'annals que van tenir la mateixa funció que els *libri memoriales* de les abadies alemanyes de tradició carolíngia i postcarolíngia. Però, això no obstant, els documents d'arxiu han orientat i continuen orientant les investigacions sobre aquesta època i els seus personatges rellevants. El motiu fonamental d'aquest fet, tal com va assenyalar ja fa alguns anys Richard William Southern, és que «[t]he country between Barcelona and the Pyrenees long Remained a little outpost of Carolingian civilisation in a changing world; it was prolific in the production of documents at a time the are not too plentiful in most parts of Europe; and the conservatism of the area (undisturbed by Reformation or Revolution) has helped to preserve the evidence of its past».⁴

El perfil d'Oliba i la reconstrucció de la seva època s'han fet a través dels contractes hipotecaris, les donacions, els testaments, les permutes, les resolu-

2. R. D'ABADAL, *L'Abat Oliba, bisbe de Vic i la seva època*, Barcelona, El Guió d'Or, 1948. 3a ed.: Barcelona, Aedos, 1962. Citaré aquesta obra seguint aquesta darrera edició, més accessible que no pas les altres dues anteriors. L'obra d'Anselm Albareda a la qual faig referència és *L'abat Oliba, Fundador de Montserrat: Assaig biogràfic*, Monestir de Montserrat, 1931.

3. M. COLL I ALENTORN, «La historiografia de Catalunya en el període primitiu», *Estudis Romànics*, vol. III (1951), p. 139-196.

4. R. W. SOUTHERN, *The Making of the Middle Ages*, Londres, Hutchinson University Library, 1953, p. 115.

cions judicials, les encíclics, les cartes pastorals, les actes de les assemblees de pau i treva de Déu i les actes de consagració d'esglésies, documents que es reuneixen en un voluminós diplomatarí.⁵

2. EN LA DISTÀNCIA, ELS ESTEREOTIPS TRIOMFEN

Oliba era català, un home dels Pirineus: va néixer en algun indret del comtat de Cerdanya o del comtat de Besalú en el darrer terç del segle X, probablement l'any 971. No va ser aliè a cap de les pressions culturals i polítiques d'una localització com aquesta i els trets de la seva personalitat van respondre obertament al món vital d'aquesta geografia;⁶ i també al fet de pertànyer a una família singular, per no dir estranya, que alguns erudits del segle XVII van voler fer provenir del llinatge dels merovingis i que tingué en Guifré el Pelós el seu personatge més significatiu, tant si es tracta de la història com si es tracta de la llegenda.⁷ La màscara genealògica és tan dual que tant pot protegir el secret del Casal de Barcelona com amagar les pròpies grandeses.

Que el vigorós abat de Cuixà i de Ripoll, que l'elegant bisbe de Vic, busqués un sentit a la seva existència a través del significat polític de la *stirps* comtal a la qual pertanyia per dret de naixença, mostra ben clarament que Oliba valorava la família com l'estructura fonamental de la societat catalana en el seu temps, tal com podem comprovar en un epitafi escrit per ell poc abans de l'any 1008 en honor de set membres del seu llinatge patern: el seu besavi Guifré el Pelós, el seu avi Miró II, la seva àvia Ava, els seus oncles Miró Bonfill, Guifré i Sunifred, i, finalment, el comte Ermengol. En aquest elogi comprovem un cop més que els fills engendren els seus avantpassats mitjançant l'esforç constructiu d'autèntiques necròpolis familiars, com passà a Ripoll amb els fills, nés i besnès de Guifré el Pelós.⁸

5. E. JUNYENT, *Diplomatarí i escrits literaris de l'abat i bisbe Oliba*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1992.

6. Vegeu J. E. RUIZ-DOMÈNEC, *Cruzando los Pirineos en la Edad Media*, conferència inaugural del Segon Congrés Internacional d'Història dels Pirineus, celebrat a Girona el novembre del 1998, Barcelona, Reial Acadèmia de Bones Lletres, 1999.

7. Els aspectes llegendaris han estat tractats fonamentalment per Martí de RIQUER, *Llegendes històriques catalanes*, Barcelona, Quaderns Crema, 2000, i per Miquel COLL I ALENTORN, «Guifré el Pelós en la historiografia i la llegenda», a Miquel COLL I ALENTORN, *Llegendari*, Barcelona, Curial i Abadia de Montserrat, 1993.

8. El text de l'elogi és a Lluís Nicolau d'OLWER, «L'escola poètica de Ripoll en els segles X-XIII», *Anuari de l'Institut d'Estudis Catalans*, vol. VI (1915-1920). També l'edita Eduard JUNYENT, *Diplomatarí*, p. 304-306. Pel que fa al significat de la família a la Catalunya de l'any 1000, vegeu J. E. RUIZ-DOMÈNEC, «La organització familiar en Catalunya en el siglo X», a *Symposium Internacional sobre els Orígens de Catalunya (segles VIII-XI)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1992, p. 131-140.

3. UNA MIRADA INCISIVA A LA FAMÍLIA

La família d'Oliba mereix ser estudiada a fons; és una família que forma part del fet diferencial de les terres catalanes davant el món carolingi i del llegat romanovisigòtic. Una vegada més, D'Abadal va albirar la importància d'aquesta qüestió i va escriure un llibre amb un títol provocador: *Els primers comtes catalans*.⁹ El nucli originari del llibre és l'estudi de la genealogia de Guifré el Pelós, dramatitzant el gest d'aquell valerós noble del segle IX que va abandonar les terres dels Pirineus per a instal·lar-se a la ciutat de Barcelona després d'haver ocupat els territoris d'Osona i del Bages. Els comtes de Barcelona tornaven a ser novament vindicats en analitzar el seu important paper en el camí cap a la sobirania nacional de Catalunya i com a testimoni d'una actitud distesa, fins i tot generosa i oberta, amb les comunitats que tenia sota el seu control.¹⁰

Guifré i els seus descendents no van mostrar un interès excessiu en els aspectes militars de la defensa de la frontera per tal d'evitar recels entre els seus poderosos veïns de Còrdova i Aquisgrà. Cada generació va produir una subdivisió de l'herència familiar entre els descendents mascles del Pelós, tot i que aquesta disgregació sempre va ser compensada amb la fusió dels oficis secular i eclesiàstic. La família va distribuir a la seva manera, entre els membres que la componien, tots els oficis i les responsabilitats de govern, ja fossin temporals o espirituals. A mitjan segle X, pots ser afectats per la transformació de l'emirat cordovès en un califat independent i per la decadència cada vegada més visible de l'imperi carolingi, els fills, néts i besnéts de Guifré van universalitzar les seves idees polítiques, amb el suport dels papes, i d'aquesta manera, com anota emotivament D'Abadal, Catalunya va obrir-se al món sota el guiatge de Roma i allunyant-se de l'òrbita de l'església mossàrab de Toledo i de les seves hereves asturleonenses, fervents partidàries del culte a sant Jaume, la tomba del qual va ser descoberta a Iria Flavia en temps d'Alfons II d'Astúries. Els comtes de Barcelona i els seus parents dels Pirineus van confiar en l'ajuda dels papes, que eren tractats com a amics, per a resoldre problemes eclesiàstics i fins i tot conflictes familiars.

9. Barcelona, Vicens Vives, 1958 (2a ed.: 1962). Amb aquest llibre, guardonat amb la Lletra d'Or de les Lletres Catalanes de l'any 1958, s'inaugurava la col·lecció «Biografies Catalanes», inspirada i dirigida per Jaume Vicens Vives fins a la seva mort.

10. Una primera vindicació va ser realitzada al principi del segle XIX per l'arxiver de Ferran VII, Pròsper de Bofarull i Mascaró, amb una idea molt diferent a la de D'Abadal. Vegeu P. de BOFARULL, *Los condes de Barcelona vindicados y cronología y genealogía de los reyes de España*, Barcelona, 1836. El recent llibre de Martin AURELL, *Les noces du comte: Marriage et pouvoir en Catalogne (785-1213)*, París, Publications de la Sorbonne, 1995, actualitza l'estudi del llinatge comtal amb noves aportacions i punts de vista renovadors.

Què esperaven? Perquè el dubte creixia a l'interior del llinatge. Temps aturat. Tot és perillós. Un cert aire trist. Impostació?

4. LES JEUX SON FAITS

La conjunció dels interessos temporals i els interessos espirituals en la Catalunya del segle X explica l'important paper exercit pels monestirs de Cuixà, Ripoll, Sant Pere de Roda i alguns altres en la configuració política dels descendents de Guifré. Tinguem present aquesta prudent actitud, que és part de la grandesa d'aquest llinatge, i recordem que, a aquest tret fonamental (respecte a qualsevol altre), tot sovint denominat *seny*, s'hi va unir l'esperit de Cluny, una crida a favor d'un ordre internacional dirigit per l'Església monàstica:¹¹ ens trobem no només amb una societat on l'aristocràcia laica i l'aristocràcia eclesiàstica formaven una unitat gairebé indestructible, una classe dirigent sense esquerdes,¹² sinó també amb un projecte cultural on la grandesa i la misèria de la vida política s'interpretaven algunes vegades en termes poètics i d'altres vegades en termes escatològics, però sempre en llatí, fonament lingüístic d'una illa de cultura literària enmig de desenes de llengües autòctones.¹³

Tanmateix, un fet exterior va alterar aquest idíl·lic (i conservador) plantejament polític: les campanyes d'Almanson no només van posar fi a les bones relacions entre els descendents de Guifré el Pelós i els califes de Còrdova, en especial Abderraman III, sinó que, a més a més, van mostrar l'escàs interès del darrer emperador franc en la defensa de la Marca Hispànica.¹⁴ La reflexió sobre les campanyes d'Almanson del 985, amb el saqueig de Barcelona, és que la ciutat en ruïnes queda redimida. Trobar-se en ruïnes significava per a aquells escriptors

11. Ramon d'ABADAL, «L'esperit de Cluny i les relacions de Catalunya amb Roma i Itàlia al segle X», *Studi Medievali* (1961), p. 3-41.

12. Sobre els orígens aristocràtics dels monjos i les monges d'aquesta època, vegeu Clifford E. LAWRENCE, *Medieval Monasticism: Forms of Religious Life in Western Europe in the Middle Ages*, Nova York, 1989. Queda per certificar l'arribada recentment en el llibre d'Alain GUERRAU, *L'Avenir d'un passé incertain: Quelle histoire du Moyen Age au XIIème siècle*, París, Seuil, 2001, segons la qual a l'alta edat mitjana la vertadera classe dirigent era en realitat l'Església, i no l'aristocràcia.

13. La idea és de Massimo OLDONI, *Culture del Medioevo*, Roma, Donzelli, 1999, p. 15.

14. A. R. LEWIS, «Cataluña como frontera militar (870-1059)», *Anuario de Estudios Medievales*, vol. V (1968). Sobre l'atac d'Almanson, vegeu Michel ZIMMERMANN, *En els orígens de Catalunya: Emancipació política i afirmació cultural*, Barcelona, Edicions 62, 1989. Sobre el primer califa de Còrdova, vegeu Julio VALDEÓN, *Abderramán III y el califato de Córdoba*, Madrid, Debate, 2001.

haver sobreviscut i poder mostrar els seus ossos despullats. La seva ruïna és la seva eternitat i, per tant, la seva perfecció. Feina complicada, en aquells temps amb tan poc sentit de futur.

El comte Oliba Cabreta, educat en la pau i àvid de complaure els seus amics de Roma amb la informació científica de les biblioteques de Còrdova, va comprendre el perill que significava aquesta actitud: el major contrast entre el passat i el futur es mostra en la derrota, a condició de conviure amb el mite de l'èxit d'altres regions europees que van fer dels seus èxits militars el fonament del seu poder polític, com passà en el cas de Fulko Nerra, comte d'Anjou.¹⁵ Potser res no ens escandalitza tant i ens fa aclucar encara més els ulls de la nostra comprensió com aquest fet. El comte de Barcelona Borrell II i els seus amics de la frontera, entre els quals va destacar des del primer moment Guitard, vescomte de Barcelona, senyor del castell de la Guàrdia de Montserrat, no van acceptar la derrota, i amb aquesta decisió va començar una nova època per als territoris catalans.¹⁶

La història de la família de Guifré el Pelós descansava en l'èxit polític, i es va desorientar quan es va haver d'enfrontar amb la derrota. Aquí va sorgir l'autèntic dilema formatiu del fet català, en el qual la familiaritat amb la derrota esdevé consubstancial a la seva existència mateixa, fins al punt que les derrotes semblen fites en el camí de la seva identitat com a poble. Un camí sens dubte atapeït d'efemèrides commemoratives vinculades a les derrotes i a l'exili. Però, en el crucial any 985, no devia ser el tràgic gest del comte Oliba Cabreta el que devia recordar a la confosa societat del seu país que la guerra contra l'islam que volia venjar el saqueig de la ciutat no podia definir l'essència d'allò català? Entre l'exili i el suport a la política del seu cosí, Borrell II, i del seu home de confiança, Guitard, Oliba Cabreta va escollir l'exili.

Retirar-se de la vida política és un gest de distinció que el va acostar a l'actitud dels sants nobles de l'època, ja que, com ells, Oliba Cabreta va deixar el país dels seus avantpassats i es va refugiar a Montecassino, a l'ombra de la seva biblioteca i de les seves venerables pedres, on va morir com a monjo l'any 990, per la qual cosa deixà els seus quatre fills i les seves dues filles sota la protecció del papa. El fill gran, Guifré, va heretar el comtat de Cerdanya; el segon, Bernat Tallaferró, va ser nomenat comte de Besalú; el tercer, Oliba, va acabar esdevenint abat de Ripoll i de Cuixà i bisbe de Vic; el més petit, Berenguer, es va con-

15. Bernard S. BACHRACH, *Fulk Nerra, the Neo-Roman Consul, 987-1040: A Political Biography of the Angevin Count*, Berkeley, University of California Press, 1993.

16. Sobre la família dels vescomtes, vegeu J. E. RUIZ-DOMÈNEC, *L'estructura feudal*, Barcelona, Llibres del Mall, 1987. Vegeu també Francesc CARRERAS CANDI, *Lo Montjuich de Barcelona*, Barcelona, Estampa de la Casa Provincial de Caritat, 1903.

vertir en bisbe d'Elna. Adelaida es va casar amb el noble Oriol d'Orgassa, i Ingilberga, tot i que era una filla nascuda fora del matrimoni, va ser nomenada abadessa de Sant Joan de les Abadesses, un monestir femení proper a Ripoll que havia estat fundat per Emma, la filla mateixa de Guifré el Pelós.

5. L'OMBRA DEL PARE

Oliba va reflexionar, poc abans de fer els vint anys, sobre el gest del seu pare, un exili voluntari com a protesta a la política de la guerra contra l'Islam promoguda pel comte Borrell II i el vescomte Guitard. Es podia recompondre el camí de la pau? Era possible encara un acord diplomàtic amb Almansor que restaurés l'eficaç sistema d'aliances del segle x?

No ho sembla. Oliba no és un monjo apocalíptic, com altres monjos de les seves terres, sinó més aviat un promotor de la cultura escrita, en la línia del seu oncle Miró Bonfill, bisbe de Girona i comte de Besalú, un dels amics catalans de Gerbert d'Orlhac, el futur papa Silvestre II.¹⁷ No proposa una visió tremenda del seu món, com els autors de les còpies del *Comentari a l'Apocalipsi* del Beat de Liébana fetes a Girona (975) i a la Seu de Urgell (1002), sinó que desenrotlla una actitud ponderada davant del ritme de la història. Ripoll no és un mal indret per a pensar, tot i que el seu refinament literari és una mica fràgil, un xic adquirit.¹⁸ Sense perills, el pensament perd les arestes. Però massa perills inciten l'home a la violència i a la guerra. Oliba no amoro-seix les paraules quan parla dels enormes riscos que, en efecte, corre la *societas cristiana* davant la tendència a respondre als atacs musulmans (i dels pobles nòmades) amb la guerra. S'esvera. El nou comte de Barcelona, Ramon Borrell, ha enfortit l'aliança amb Udalard i Geribert, vescomtes de Barcelona i marits de les seves dues germanes, Riquilda i Ermengarda. Cada acció que duen a terme a la frontera meridional és un cop contra la política de pacificació i de pactes amb Al-Andalus. La *fitna* que va posar fi al califat de Còrdova s'entreu en la llunyania quan Oliba pren consciència del problema del seu temps.

Les dificultats, per a les ciutats i les terres dels comtats catalans, són, de tota manera, immenses. Oliba no les evita, ja que advoca (una vegada més, en

17. Sobre la seva personalitat, vegeu Henri FOCILLON, *L'an mil*, París, Armand Colin, 1952 (citaré la traducció espanyola: Madrid, Alianza, 1952).

18. Henri FOCILLON, *L'an mil*, p. 163. La llista d'obres del seu *scriptorium* en dona fe. Vegeu R. BEER, *Die Handschriften des Klosters Santa Maria de Ripoll (Sitzungsberichte der Koniggl. Akademie in Wien)*, vol. CLV (1907) i vol. CLVIII (1908).

condicions difícils) per un acord amb el nou senyor de la guerra cordovès, ‘Abd al Malik. Una actitud que manté fins i tot després de saber que en un d’aquests atacs ha mort el seu germà Berenguer, bisbe d’Elna: «Anno MIII factum est prelium in Albesa cum sarracenis ubi Berengarius episcopus Elenensis perimitur», anota en el cronicó de Roda.¹⁹ Però, precisament perquè les dificultats són enormes, la recerca de solucions esdevé una activitat apassionant i creativa per al jove monjo. Oliba, en les seves cartes, ofereix una taula completa de com ha de ser l’activitat humana d’acord amb la moral cristiana.

6. FINALMENT, ABAT

El 4 de juliol de 1008 mor l’abat Seniofred de Ripoll. Poc després Oliba és elegit nou abat. Té trenta-vuit anys. La família li fa costat en la seva promoció, tal com era costum des dels temps del Pelós i malgrat que Ramon Borrell, comte de Barcelona, i el seu germà mateix, Bernat Tallaferro, comte de Besalú, discrepen de la seva postura davant la guerra contra l’Islam. Oliba n’és conscient i per això recerca, amb avidesa i contra els arguments d’alguns prelats importants de la regió, com Aeci, bisbe de Barcelona, o Arnulf, bisbe de Vic, raons històriques, doctrinals i bíbliques que suportin la seva visió de la guerra com un fet negatiu per al gènere humà.²⁰ Un gest implacable, sembla que impositat.

La iconografia és una de les seves principals armes en aquesta recerca. Per aquest motiu, com a nou abat impulsa la realització de dues importants bíblies miniades, que avui coneixem com la *Bíblia de Ripoll*, anomenada abans erròniament *Bíblia de Farfa* i conservada a la Biblioteca Vaticana, i la *Bíblia de Sant Pere de Rodes*, actualment a la Biblioteca Nacional de París. Ambdues obres ens recorden, per la seva monumentalitat, que la guerra s’havia convertit, sota el govern de Ramon Borrell, en la principal activitat de l’aristocràcia catalana i dels seus vassalls. El país s’estava convertint ràpidament en una nació de guerrers, la seva cultura de pau estava en perill i l’ús de les armes era un bé desitjat pels joves sense terra, per això els castells eren més abundants que les ciutats episcopals i que els monestirs.

Després del saqueig del 985, irònicament, és el liderat dels vescomtes de Barcelona, senyors de la frontera meridional, el que desencadena l’embranzida

19. J. VILLANUEVA, *Viage literario a las iglesias de España*, t. XV, Madrid, Imprenta Real, 1821, p. 333.

20. L’important paper dels bisbes en la guerra durant els períodes carolingi i postcarolingi fou el tema del notable llibre de Friedrich PRINZ, *Klerus und Krieg im Früheren Mittelalter*, Stuttgart, Anton Hiersemann, 1971.

guerrera, un fet que ni la família de Guifré el Pelós ni els seus adversaris dels comtats de Pallars i Ribagorça no esperaven. Que això pogués succeir es relaciona estretament amb les demandes dels *milites* i els *castlanes*. Com si no fos prou, l'any 1010, a penes uns mesos després d'haver estat nomenat abat de Ripoll, Oliba contempla, sense poder evitar-ho, l'expedició militar a Còrdova dels seus cosins Ramon Borrell, comte de Barcelona, i Ermengol, comte d'Urgell, amb alguns membres destacats de l'aristocràcia, a la qual també van afegir-se, cosa que va fer que se li enrogés el rostre, el seu germà, Bernat Tallaferro, comte de Besalú, i els bisbes Aeci de Barcelona, Ot de Girona i Arnulf de Vic.

Oliba s'adona del perill que significa la gradual influència dels guerrers en la presa de decisions polítiques de l'aristocràcia catalana. És conscient que s'ha de fer alguna cosa contra aquella cultura de la guerra apareguda a la frontera meridional entre els castellans, els *castlanes* i els *milites*, que inverteixen grans quantitats en l'obtenció d'un nou i més eficaç armament defensiu. Aquest és el gran canvi: els arnesos defensius que veiem en les miniatures dels beats, poc tenen a veure amb els que veiem a la *Bíblia de Ripoll*. Res no pot estar més allunyat del temperament personal d'Oliba que un sistema social en el qual la guerra és la vida mateixa.²¹ I, tanmateix, el que es revela darrere les queixes del savi abat és la correcta convicció que la societat va en aquella direcció. Aquesta convicció tenia aleshores un fonament molt ferm. Emperò, avui discutim el seu significat.

A Catalunya, l'Església i l'Imperi carolingi són les institucions més antigues i monopolitzadores del poder, molt poc del qual queda fora del seu domini. La realitat política es defineix principalment per les interaccions i relacions de forces entre els *potentes*, els eclesiàstics i l'aristocràcia de servei, amb ocasionals brots de revolta dels *pauperes*, aquell grup d'*homines liberi* que acostumaven a formar part de l'exèrcit imperial i que a vegades eren rics propietaris de terres.²² D'Abadal ens va mostrar l'eficàcia administrativa dels preceptes carolingis precisament en el moment formatiu dels llinatges comtals d'aquestes terres.²³ Els

21. J. E. RUIZ-DOMÈNEC, «Guerra y agresión en la Europa feudal: el ejemplo catalán», *Quaderns Catanesi di Studi Classici e Medievali* (1980), p. 265-324.

22. J. E. RUIZ-DOMÈNEC, «Un "pauper" rico en la Cataluña carolingia», *Boletín de la Real Academia de Buenas Letras de Barcelona*, t. XXXVI (1975-1976), p. 5-14. La tesi del sentit de la *paupertas* d'aquest període va ser exposada amb solvència per Karl BOSL, «Potens und pauper, Begriffsschichtliche Studien zur gesellschaftlichen Differenzierung im frühen Mittelalter und zum "Pauperismus" des Hochmittelalters», a Karl BOSL, *Frühformen der Gesellschaft im mittelalterlichen Europa*, Munic i Viena, Oldenbourg, 1964, p. 106-134.

23. R. d'ABADAL, *Catalunya carolíngia*, vol. II, *Els diplomes carolingis a Catalunya*, Barcelona, Institut d'Estudis Catalans, 1926-1952.

valors que tant Carlemany com Lluís el Piadós van proposar, van ser adoptats per l'Església catalana: la integració a Europa és inseparable de l'activitat dels monestirs, que en són l'encarnació i els executors. La distància i la desorganització ulterior de l'Imperi carolingi, en temps de Lluís d'Ultramar, van fer que els comtes pirinencs busquessin una independència de fet del poder central. Per això la construcció d'una societat en la qual la guerra era la vida mateixa va ser un repte per a aquest equilibri de forces entre l'aristocràcia comtal i l'Església a Catalunya, i ambdós sectors van sentir-se amenaçats per aquesta expansió.²⁴

7. I VA ANAR A ROMA

Oliba actua amb rapidesa i eficàcia. Viatja a Roma l'any 1011 per a obtenir del papa Sergi IV unes butlles per als monestirs de Ripoll i de Cuixà.²⁵ Vol assegurar-se l'autonomia dels cenobis, incloent-hi l'elecció de l'abat, que ha de fer-se seguint la regla de Sant Benet, o, cosa que és el mateix, sense que els comtes de Barcelona puguin intervenir-hi. A més a més, aconsegueix l'exempció dels béns eclesiàstics. Així queda certificada la ruptura de la idea de Guifré el Pelós que la família és una realitat unitària des d'on es distribueixen els càrrecs de govern seglar o religiós sense cap mena de distinció i es dóna pas al principi de separació de l'Església del poder comtal.

Alhora que aconsegueix aquests privilegis, Oliba lamenta que els bisbes de la regió no portin a terme la seva pròpia reforma, ja que la cultura de pau que desitja per al seu poble podria difondre's més fàcilment amb un fort lideratge dels eclesiàstics. L'èxit d'una Església independent de la família comtal i en expansió a tot Europa no es mesura amb el fet que una classe social d'abats en substitueixi una altra, sinó amb el fet que, sota el ferm propòsit d'una reforma, la societat eclesiàstica guanya força, les exempcions es multipliquen, la xarxa creada per Cluny es fa més densa a les terres pirinenques. Una nova cultura religiosa comença a existir. La veu d'Oliba s'eleva en aquestes circumstàncies. Però, com a abat de Ripoll i de Cuixà, Oliba té força limitacions, i ho sap. Li cal fer un pas endavant en la seva carrera. En el segle XI, la guia del poble és un privilegi dels bisbes. Una cadira episcopal és el que necessita per a difondre les seves idees.

24. Aquest fenomen fou bastant generalitzat a tot Europa si tenim en compte el cas del piemontès Arduino, com assenyala Giuseppe SERGI, «Arduino marchese conservatore e re rivoluzionario», a Lucetta LEVI MOMIGLIANO *et al.*, *Arduino mille anni dopo: Un re tra mito e storia*, Torí, Allemandi, 2002, p. 11-25.

25. E. JUNYENT, *Diplomatari*, p. 57-68, doc. 44 i 45.

Dues morts oportunes faciliten el seu camí cap a l'episcopat: primer, la mort de Borrell, bisbe de Vic, a mitjan 1017; després, la mort del comte Ramon Borrell, el 8 de setembre d'aquell mateix any. El poema fúnebre que Oliba li dedica és una mostra de capteniment en els moments decisius.²⁶

8. CALMA SOBREACTUADA: BISBE DE VIC

La cultura literària que reflecteixen els versos del seu poema fúnebre serveix de suport a la política de pacificació promoguda des del començament del 1018 per l'abat Oliba, convertit en flamant bisbe de Vic.²⁷ L'ús dels sermons, nombrosos i ben elaborats, oferirà aquesta nova imatge del fins llavors silenciós abat.²⁸

La força i la persistència de les seves idees polítiques prové de la seva originalitat: més enllà de la política del seu besavi Guifré, més enllà dels somnis dels seus cosins Borrell II i Ramon Borrell (i no cal dir-ho: dels seus màxims valedors durant la minoria del comte Berenguer Ramon I, els vescomtes de Barcelona), Oliba propugna una societat sota l'ègida dels bisbes, únics garants de la pau i l'ordre públic en absència del rei franc, en qui encara confien, datant els documents segons els anys del seu regnat. Aquesta proposta pretén fixar les relacions socials d'acord amb la moral de l'Església.

Aquesta última afirmació ens porta al cor de les idees polítiques d'Oliba i al llindar de la seva frontal oposició a la cultura dels guerrers que s'està instal·lant a Catalunya. L'objectiu no és discutir la superioritat del comte de Barcelona, sinó oposar-se al model social en el qual aquest vol basar el seu poder. Quin model social és aquest? Oliba en parla en un document excepcional. Li ofereix l'ocasió de fer-ho el rei Sanç el Gran de Navarra, preocupat per trobar una estructura de poder per a consolidar la seva hegemonia a Hispània.

Sanç li pregunta si, des del punt de vista del dret canònic i de la moral cristiana, és lícit casar la seva germana Urraca de Castella amb Alfons V, rei de Lleó (999-1028), ja que la seva mare és germana del pare d'ell, és a dir, són cosins encreuats. Oliba és conscient que aquesta pregunta té un abast excepcional en aquell moment. Donem per fet el que ell sabia i nosaltres comencem a conèixer: que el

26. E. JUNYENT, *Diplomatari*.

27. Sobre la diòcesi de Vic en aquesta època, vegeu Paul H. FREEDMAN, *The Diocese of Vic: Tradition and Regeneration in Medieval Catalonia*, New Brunswick, Rutgers University Press, 1983.

28. E. JUNYENT, *Diplomatari*, p. 356-359, sermó per a la festa de Sant Narcís de Girona. La imatge d'un Oliba amagat és potser una de les aportacions més assenyades de D'Abadal al perfil personal d'Oliba (Ramon d'ABADAL I DE VINYALS, *L'abat Oliba: Bisbe de Vic i la seva època*, Barcelona, Aedos, 1962, p. 49 i seg.)

tipus de matrimoni preferit entre els guerrers era el que tenia lloc entre un home i la seva cosina encreuada. Un sistema d'aliança eficaç en tots els casos en què es produïa, ja que enfortia les relacions entre l'oncle matern (*avunculus*) i el nebot uterí. Aquesta pràctica havia estat escollida pel comte de Barcelona Borrell II a l'hora de casar les seves dues filles, Riquilda i Ermengarda, amb els dos fills del seu fidel *vicarius* Guitard, Udalard i Geribert, els homes més poderosos del moment. Per aquest motiu, Oliba, en assabentar-se que Sanç el Gran té la intenció d'aplicar aquest eficaç sistema d'aliança a les seves terres, reuneix tots els materials bíblics que pot i l'11 de maig de 1023 escriu una llarga carta amb aquest propòsit, carta que en realitat hem de considerar, com va fer el pare Albareda, un tractat contra el matrimoni entre parents.²⁹ Aixeca la veu quan parla d'unions incestuoses referint-se a aquest tipus de pràctiques i reclama l'autoritat de Gregori Magne per a sentenciar que «si quis consobrinam duxerit in coniugio, aut uxorem de propria cognatione, vel quam cognatus habuit usque in septimam generatiuonem anatema sit». Per a reforçar la seva tesi, demana l'opinió a tots els seus prelats, que «responderunt tertio omnes, qui erat in Concilio, anatema sit».

La «conneboda», la cosina encreuada, vet aquí on radica l'impediment. El matrimoni havia de ser una qüestió de l'Església. Oliba argumenta sense tenir present la història del matrimoni de Jacob, que es va casar, com tothom sap, per consell del seu pare, Abraham, amb la filla del germà de la seva mare, és a dir, amb la seva cosina encreuada; i Abraham i Jacob eren homes estimats per Déu. Però un detall com aquest no és important enmig d'un debat sobre el poder polític. Oliba creu que si impedeix la difusió d'aquest sistema d'aliança matrimonial, l'ordre polític proposat pels guerrers s'afeblirà. I comença, doncs, un llarg combat entre els dos sectors de l'aristocràcia: els nobles de la frontera, que valoren positivament aquest sistema d'aliança, i alguns monjos i bisbes, que s'hi oposen frontalment.³⁰

Sanç el Gran obvia el consell d'Oliba i ordena que se celebri el matrimoni entre Urraca i Alfons. La necessitat de crear una aliança entre els regnes hispànics pogué més que les prevencions d'un refinat abat que, no obstant això, manipulava els textos bíblics a favor de la seva tesi. A més, el projecte ja estava molt avançat per a malbaratar-lo per una qüestió de consciència. Aquí s'inscriu,

29. Archivo Histórico Nacional, *Clero*, Huesca, San Victorián, carpeta 760, núm. 5. Cfr. E. JUNYENT, *Diplomatari*, p. 327-331, i E. FLÓREZ, *España Sagrada*, vol. XXVIII, Madrid, 1774, apartat 12, p. 277-282.

30. Aquest debat fou tema del famós llibre de Georges DUBY, *Le Chevalier, la femme et le prêtre*, París, Hachette, 1981.

però, el complex afer del matrimoni de la filla d'Alfons V de Lleó, Sança, un matrimoni decisiu per a la història espanyola. La misteriosa mort del comte Garcia Sánchez de Castella deixava obertes les portes per tal que el fill «petit» de Sanç el Gran pogués casar-se amb la filla «política» de la germana del seu pare. L'actitud del rei navarrès va fer que Oliba canviés d'estratègia. La llegenda, doncs, sembla confirmar-se. I, alhora, desmentir-se. Certament, Oliba fa un pas endavant. Per això se l'admira i per això mateix es recela del seu ideari polític.

Algun dia caldrà deconstruir Oliba. Amaga una sorpresa.

9. PAU I TREVA DE DÉU

Oliba va buscar aleshores una nova forma d'enfrontar-se amb els guerrers, i la va trobar en una idea que havien anat elaborant des del final del segle X alguns bisbes de Peitieu, Narbona, Llemotges, Pui i altres seus al sud del Loira per a la defensa dels drets temporals de les esglésies dels seus territoris i que es coneixia com la *pau de Déu*.³¹

El 16 de maig de 1027, Oliba aprofita la peregrinació del bisbe Berenguer d'Elna a Roma per a presidir un sínode episcopal als prats de Toluges (Rosselló).³² Segueix l'exemple del Concili de Charroux (Peitieu) i d'altres llocs.³³ La iniciativa és un èxit i Oliba torna a repetir-la en dues ocasions més, els anys 1030 i 1033, a

31. Les recents recopilacions de Thomas HEAD i Richard A. LANDES (ed.), *The Peace of God: Social Violence and Religious Response in Franc around the Years 1000*, Ithaca, Cornell University Press, 1992, i A. BUSCHMANN i E. WADLE (ed.), *Landfrieden: Anspruch und Wirklichkeit*, Paderborn, Schöningh, 2002, ens han permès actualitzar els estudis de H. HOFFMANN, *Gottesfriede und Treuga Dei*, Stuttgart, Hiersemann, 1964, Neuaufl. 1986, col·l. «Schriften der Monumenta Germaniae Historica», núm. 20, i de B. TÖPFER, *Volk und Kirche zur Zeit der beginnenden Gottesfriedensbewegung in Frankreich*, Berlín, Rütten & Loening, 1957, col·l. «Neuere Beiträge zur Geschichtswissenschaft», núm. 1, estudis que foren comentats en el seu dia en l'excel·lent treball d'H. E. J. COWDREY, «The Peace and the Truce of God in the eleventh Century», *Past and Present*, núm. 46 (1970).

32. Gener GONZALVO (ed.), *Les constitucions de pau i treva de Catalunya (segles XI-XIII)*, Barcelona, Generalitat de Catalunya, 1994, p. 3-5.

33. Per a aquesta qüestió, vegeu T. GERGENT, «Le Concile de Charroux (989) et la Paix de Dieu: un premier pas vers l'unification du droit pénal au Moyen Age?», *Bulletin de la Société des Antiquaires de l'Ouest*, núm. 12 (1998), p. 1-59, que completa l'estudi anterior de R. FAVREAU, «Le Concile de Charroux (989) et la Paix de Dieu», *Bulletin de la Société des Antiquaires de l'Ouest*, núm. 3 (1989), p. 213-219. Vegeu el cas aquità a T. HEAD, «The Development of the Peace of God in Aquitaine (970-1005)», *Speculum*, núm. 74 (1999), p. 656-686.

la seva pròpia diòcesi de Vic.³⁴ Oliba organitza les tres assemblees per al benefici dels propietaris de terres, dels homes i les dones lliures amb dret a vendre, permutar o empenyorar els seus alous, o a portar els seus problemes davant dels tribunals de justícia presidits per l'autoritat de l'Església. Uneix la utopia i el combat polític, ja que per mandat eclesial obligava a aturar durant uns dies la guerra i el pillatge, elements ambdós inherents al sistema de valors dels guerrers i sense els quals aquest difícilment podria subsistir.³⁵ Aspira a la possessió conjunta de la legitimitat moral i el poder efectiu sobre una aristocràcia que qualifica de turbulenta.

Com a Adhémar de Chabannes, a Oliba li agradaria imposar la doctrina de l'Església reformada sobre el poder dels laics.³⁶ No dubta a utilitzar, per a aconseguir-ho, tota la força que li permet la retòrica polemica, incloent-hi la hipèrbole, a l'hora de valorar la situació social del moment, dominada, segons ell, no només per l'augment del nombre d'aventurers militars, als quals qualifica de «molestadores, raptoras, perturbadores, latrones et predones», sinó també per l'existència d'abominables tragèdies personals (sobretot entre els camperols i les dones) i per infausts hàbits sexuals a l'interior dels castells, és a dir, per una intensificació de l'instint bàrbar, on prevalen el pillatge, la guerra i la fidelitat entre els homes de la mainada sobre els valors cristians de la solidaritat i la humilitat. Oliba està convençut que el seu punt de vista és el correcte i les seves denúncies són totalment certes, perquè té el suport de l'assemblea d'homes lliures. En realitat, tant a Toluges com a Vic aconseguen portar tots els qui l'escolten embadalits al regne de Crist a la terra, i això significa que l'únic risc que així no pogués ser, rau en la violència regnant a l'època. Els guerrers de la frontera, dirigits pels vescomtes de Barcelona, s'enfronten amb Oliba i li exigeixen una postura d'acord amb la realitat del moment en lloc d'insistir en els plantejaments utòpics d'un món presidit per la pau de l'Església. Aquest dolorós enfrontament entre dues concepcions oposades repercuteix encara en la imatge que els historiadors moderns s'han fet d'aquesta època i aquesta institució.³⁷

34. Gener GONZALVO (ed.), *Les constitucions de pau i treva de Catalunya (segles XI-XIII)*, Barcelona, 1994, col·l. «Textos Jurídics», núm. 9, p. 6-11. Vegeu P. PONSICH, «Oliba et la Trêve de Dieu», *Cahiers de Saint-Michel de Cuxà* (1972), p. 31-42. Víctor FARIAS ZURITA, «Problemas cronológicos del movimiento de Paz y Tregua catalán del siglo X», *Medievalia*, núm. 14 (1993), exposa alguns dubtes sobre la cronologia tradicional.

35. G. DUBY, *Guerriers et paysans (VIIe-XIIe siècle): premier essor de l'économie européenne*, París, Gallimard, 1973. Lester K. LITTLE, *Religious Poverty and the Profit Economy in Medieval Europe*, Londres, Elek, 1978 (trad.: Madrid, Taurus, 1980, p. 15-33).

36. D. F. CALLAHAN, «Adémar de Chabannes et la paix de Dieu», *Annales du Midi*, vol. LXXXIX, núm. 131 (1977).

37. T. N. BISSON, «The organized Peace in Southern France and Catalonia, ca. 1140-ca. 1233», *American Historical Review*, núm. 82 (1977), p. 290-311.

La uniformitat amb què els bisbes conceben el desenvolupament de la cultura de la guerra a Europa a l'any 1000 condueix a un perillós maniqueisme: la *malitia* de la *militia* davant la cultura de pau dels bisbes, defensant aquella que la revolta dels camperols és l'exemple del caràcter coercitiu d'aquest sistema social davant el caràcter benèvol del poder públic. El que és curiós és que els historiadors actuals han optat decididament per creure una de les parts en conflicte, l'Església, que és, a més, qui monopolitza la informació, ja que controla l'execució i la conservació dels documents, amb els quals va contribuir al coneixement i la difusió de la nova forma de vida i de les seves bases doctrinals.³⁸

La qüestió de la pau i treva de Déu resulta, doncs, més complexa del que en principi semblava.³⁹ Jo no crec que la situació de violència descrita en els textos eclesiàstics sigui estrictament real: la veig més aviat com una hipèrbole nascuda del debat polític, cosa que també he pogut comprovar en el conflicte entre la cristiandat i l'Islam que emergeix a les cròniques asturlleoneses de l'alta edat mitjana.⁴⁰ No crec tampoc que aquestes assemblees sorgissin d'una exclusiva necessitat real, sinó més aviat d'una necessitat de caràcter polític. A tot estirar, em sembla que som davant del xoc de dos models de civilització diferents i fins i tot oposats: un que situa el pillatge i la guerra com a centre del seu ordenament jurídic i social, i un altre que valora la matriu agrícola i la pau com a fonaments d'una vida de treball. Es dirà que les assemblees i els sínodes episcopals van controlar els excessos de poder de l'aristocràcia, però les incursions (i no només les d'Almansor) dels musulmans a la frontera continuaren essent un perill per a la integritat del territori.

Oliba va ser conseqüent amb les seves idees el temps que li quedava de vida (va morir el 1047) i durant anys ens va oferir una de les actuacions més coherents i exemplars sobre la funció d'un bisbe del segle XI. Oliba contempla, en primera línia, l'horror d'un món en conflicte permanent i la manera en què aquest fenomen afecta la vida quotidiana del poble. Intervé sovint en els plets per la propietat de la terra que enfronten llinatges rivals.⁴¹ No es tracta, en aquest cas,

38. M. DÍAZ Y DÍAZ, «La vida literaria en el mundo altomedieval», *Medievalia* (1994), p. 58.

39. Vegeu D. BARTHÉLEMY, *L'an mil et la paix de Dieu*, París, Fayard, 1999, enfront de P. BONNASSIE, *La Catalogne du milieu du Xe a la fin du XIe siècle*, Toulouse, Le Mirail, 1973, i, en part, T. N. BISSON, *Tormented Voices*, Cambridge, Harvard University Press, 1998.

40. J. E. RUIZ-DOMÈNEC, «Uno spazio di confronto fra civiltà: la Penisola Iberica», a ADELAIDE RICCI (ed.), *Uomo e spazio nell'Alto Medioevo*, vol. II, Spoleto, Archivio Storico Italiano, 2003, p. 709-744.

41. Vegeu un estat de la qüestió recent i molt ajustat a la moderna antropologia interpretativa de l'ús de la llei en aquesta societat, en l'excel·lent treball de Patrick GEARY, «Vivre en conflit dans une France sans état: typologie des mécanismes de règlement des conflits (1050-1200)», *Annales ESC* (1986), p. 1107-1133.

de crear una nova utopia política, com passa amb les proclames de les assemblees de pau i treva de Déu, sinó de cenyir-se al seu paper d'àrbitre i utilitzar el *placitum* com un element més de la seva responsabilitat com a bisbe.⁴²

El clamor s'incrementa quan la violència té lloc contra una propietat de l'Església. És el que passa l'any 1022 quan Oliba decideix exposar en públic allò que era un secret conegut de tothom: «Sciatis omnes, quia multa mala passi sumus in monasterio nostro, et nos et antecessores nostri de alodibus et chartis Sancte Marie, quae usque hodie a malis hominibus occultati sunt, et occultantur».⁴³ La maldat ha impulsat la rapinya, el robatori d'uns béns del monestir de Ripoll, i això no ho pot permetre, i no només per motius materials: hi ha una autèntica preocupació de caràcter moral. Per aquest motiu, la censura moral deixa pas a una condemna més forta, l'excomunió: «Qui autem non fecerit sed celaverit, vel hoc quod ipse abuerit vel alium abere cognoverit, hunc de parte Dei omnipotente Patris et Filii et Spiritus Sancti, et omnibus sanctis et nostra excommunicamus, ut tamdiu ab omni consorcio christianorum excommunicatus permaneat donec Sancte Rivipollensis Marie suum sive in alode sive in cartis, quod ipse celat, proderit vel si cognoscere potuerit quod alius celat [...]».⁴⁴ Justifica l'anatema el perill que representava l'ús del pillatge de béns eclesiàstics, fonamentalment monàstics, com a ritual d'iniciació en els hàbits guerrers dels joves de l'aristocràcia.⁴⁵

10. LA LÒGICA BRUTA DE LA GUERRA POLÍTICA

La precisió del llenguatge del clamor benedictí d'Oliba, diguem-ho en últim lloc, no és la menor de les armes que fa servir per a criticar la cultura de la guerra. Oliba converteix les paraules en un ritual d'agressió, en analogia amb el càntic litúrgic.⁴⁶ Són paraules poderoses perquè, com observa Lester K. Little, la justícia d'aquell temps no existeix només en les paraules, però, abans que en cap

42. Sobre l'ús i l'aplicació del *placitum*, vegeu Stephen D. WHITE, «Inheritance and Legal Arguments in Western France», *Tradition* (1987), p. 55-103.

43. E. JUNYENT, *Diplomatari*, p. 322-323.

44. Sobre la pràctica de l'excomunió, vegeu Elisabeth VODOLA, *Excommunication in the Middle Ages*, Berkeley, Califòrnia, 1986. Sobre el significat del clamor benedictí, haurem de recórrer a l'excel·lent llibre de Lester K. LITTLE, *Benedictine Maledictions: liturgical Cursing in Romanesque France*, Ítaca i Londres, Cornell University Press, 1993.

45. Vegeu, sobre aquesta qüestió, el suggeridor article de Carlo GINZBURG, «Sacheggi rituali: Premesse a una ricerca in corso», *Quaderni Storici*, núm. 65 (1987), p. 615-636.

46. Vegeu Barbara H. ROSENWEIN, «Feudal War and Monastic Peace: Cluniac Liturgy as Ritual Agresión», *Viator*, núm. 2 (1971).

altra cosa, és en aquestes.⁴⁷ Els guerrers es veuen obligats a presentar-se als tribunals, on els bisbes els duen una i altra vegades convençuts del seu més gran coneixement de les lleis. Oliba culmina la seva tasca de jutge l'any 1044 en un importantíssim judici contra la família dels vescomtes de Barcelona, els seus enemics de tota la vida. Li proporciona l'ocasió el jove comte Ramon Berenguer I, aleshores sota la influència de la seva àvia Ermessenda, que no oblidava els favors que ha rebut del bisbe de Vic en relació amb el cas de la vila d'Ullastret i que, segons ella, ha estat atacada injustament pel poderós Guislabert, vescomte i bisbe de Barcelona i fill d'Udalard. Oliba presideix el judici que ha de dirimir la responsabilitat de tan alt personatge en una sèrie d'actes contra l'autoritat comtal que van acabar donant suport als homes que «iactaverunt petras de ipso clochario super ipsum palatio, et inantea faciat directum de ipsis hominibus qui fuerint ibi in ipsa sedicione».

La paraula de condemna s'escola un cop més en la narració dels fets i la violència porta a la sedició. Aquesta era la manera de fer dels guerrers de la frontera i dels que els ajudaven. La resposta d'Oliba al repte que significa jutjar una de les principals famílies de Catalunya de l'any 1000 consisteix a estendre els límits de la llei fins als bisbes que es resisteixen a la reforma, com en el cas de Guislabert, que vivia amb la seva muller i els seus fills en una sumptuosa mansió de la ciutat. Un cop més, la utopia es barreja amb el combat polític. En condemnar la irresponsable conducta d'un bisbe altiu, Oliba va més enllà d'una predicació *in spiritu humilitatis*, ja que per mitjà d'aquesta condemna busca reforçar la societat catalana, acomplir el seu desig d'una cultura de la pau per damunt d'una cultura de la guerra.

La sentència es realitza d'acord amb les normes del seu temps, però l'esperit que la presideix va més enllà, sens dubte, de les fórmules anotades en el document. Oliba se salva ell mateix com a bisbe i ajuda el seu propi país en conflicte només fent el que fa.

47. K. L. LITTLE, *Benedictine Maledictions*, p. 200-218.